

راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی

حکیمه قنبری^۱

چکیده

موضوع راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی ازدواج از منظر آیات و روایات از جمله موضوعات مورد بحث در حوزه های دینی و اقتصادی می باشد. ازدواج تنها راه مشروع و سالم تشکیل خانواده، است. ازدواج همچنین راهی برای درخواست خودکفایی و استقلال از سوی جوانان است تا با تحقق مسئولیت پذیری جدید، راه تکامل و تعالی را بپیمایند، ولی متأسفانه در جامعه امروزی ما روز به روز بر تشریفات، سنگینی مهریه، اسراف ها و تجمل گرایی ها افزوده می شود و این امر باعث به تأخیر انداختن ازدواج جوانان می شود، لذا ضروری بوده که به چنین بحثی پرداخته شود و هدف در آن تبیین راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی ازدواج از منظر آیات و روایات بوده است که به صورت کتابخانه ای گردآوری شده است. یافته های گردآوری شده حاکی از آن است که با گسترش فرهنگ وقف در ازدواج و ایجاد مراکز خرید جهیزیه و همچنین کاستن هزینه های اضافی، سبک گرفتن مهریه و ... می توان جوانان را به سوی ازدواج سوق داده و راه را برای آن ها آسان نمود.

کلیدواژه ها: ازدواج، اقتصاد، مهریه.

^۱ طلبه پایه ۵، مدرسه علمیه فاطمیه شهرستان باغملک، www.hakimeh.gh2021@gmail.com

مقدمه

زوجیت بنیادی است که خلقت الهی مبتنی بر آن است و قانون عمومی است که گستره هستی را در بر گرفته، آنچه در خلقت انسان اصالت دارد زوجیت است نه تنها زیستن. از دیدگاه اسلام، ماهیت ازدواج یک قرار داد و پیمان است که دارای یک ارزش و منزلت الهی و خدایی ویژه می باشد.

از آنجا که ازدواج یکی از نیازهای طبیعی زنان و مردان است باید مانند سایر نیازهای طبیعی بدون تکلف انجام بگیرد، اما این امر ساده از مسیر خود خارج شده و به مجموعه ای از آداب و رسوم غلط و توقعات غیر ضروری تبدیل گشته است، لذا ضروری بوده که به این بحث پرداخته شود.

متأسفانه امروزه امر ازدواج فقط در ظاهر صیغه عقد، شرعی و اسلامی است، خواستگاری، تعیین مهریه، جشن عروسی و تهیه جهیزیه و دیگر مسائل کمتر رنگ و بوی شرعی دارد. امروزه جهیزیه و مهریه و مراسم عروسی و ... از فلسفه خود خارج شده و تبدیل به یک معضل جدی در راه ازدواج جوانان شده است، بنابراین هدف در این مقاله تبیین راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی ازدواج از منظر آیات و روایت می باشد.

در رابطه با پیشینه موضوع می توان گفت که ازدواج یک پیوند زناشویی است که به زمان قبل از اسلام بر می گردد، لیکن ازدواج آسان را می توان در ازدواج حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیه) و امام علی (علیه السلام) جویا شد.

در رابطه با این مسأله نیز کتب و مقالات فراوانی ارائه شده از جمله کتاب «انتخاب همسر» نوشته «ابراهیم امینی» که نویسنده در آن به بیان موانع ازدواج پرداخته و کتاب «ازدواج آسان و پایدار: موانع و راهکارها» نوشته محمد پاشایی که مؤلف در آن به بیان راهکارهای ازدواج برای رسیدن به ازدواج آسان و پایدار پرداخته و کتاب «توانمندسازی جوانان برای ازدواج مناسب و آسان» نوشته «اسماعیل رشیدی» که نویسنده در آن راههای رسیدن به ازدواج مناسب را بیان نموده است.

با توجه به مقدمه فوق مهمترین سؤالی که در تحقیق حاضر باید بدان پاسخ داد عبارت است از: راهکارهای عملی اقتصادی ازدواج آسان را از منظر آیات و روایات تبیین نمایید؟

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- ازدواج

ازدواج در لغت از ریشه «زوج» مصدر ثلاثی مزید از باب افتعال و نکاح از مصدر باب مفاعله «نکح، ینکح» است. زوج در وضع اولیه اش به معنای قرین، همراه و همنشین است و به هریک از دو جنس مذکر یا مؤنث حیوانات «زوج» و به هردو آنها «زوجان» گفته می شود. در کتب لغت اساساً به هر فرد که مقترن و همراه با فرد دیگری «مشابه یا متضاد با آن» باشد، زوج آن اطلاق شده است.^۲

معنای اصطلاحی ازدواج در لغت نامه چنین بیان شده است: «ازدواج، رابطه حقوقی است که برای همیشه یا مدت معین به وسیله عقد مخصوص بین زن و مرد حاصل شده و به آنها حق می دهد که از یکدیگر تمتع جنسی ببرند.»^۳

۱-۲- اقتصاد

«اقتصاد» در لغت به معنای «دانش بررسی روش های کسب درآمد، مصرف کالاها و خدمات، روابط بازرگانی و سازمان دهی امور مالی برای بهره برداری بهینه از منابع تولید ثروت می باشد.»^۴ در اصطلاح به معنای «ارتباط میان تولید، تجارت و عرضه پول، در یک کشور یا منطقه مشخص می باشد، در تعریفی دیگر اقتصاد، مجموعه بزرگی از فعالیت های به هم پیوسته تولیدی و مصرفی دانسته شده که به تعیین چگونگی تخصیص منابع کمیاب کمک می رسانند.»^۵

^۱ فراهیدی، العین، ج ۱، ص ۱۶۶.

^۲ زبیدی، تاج العروس من جواهر القاموس، ج ۶، ص ۲۱.

^۳ معین، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۲۱۶.

^۴ عمید، فرهنگ لغت عمید، ص ۱۱۲۲.

^۵ محمدی، گونه های اقتصاد، ص ۱۴.

۱-۳- مهریه

«مهر» در لغت به معنای «پول یا مالی است که به ذمه شوهر گذاشته می‌شود تا به زوجه بدهد.»^۱ و در اصطلاح حقوقی عبارت از مالی است که به مناسبت عقد نکاح مرد ملزم به دادن آن به زن می‌شود.^۲

۲- راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی ازدواج

برای آسان سازی ازدواج جوانان راهکارهای مختلفی همچون فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی وجود دارد که در ذیل تنها به راهکارهای اقتصادی که مهمترین آن‌ها می‌باشد، می‌پردازیم:

۲-۱- پرداخت وام‌های قرض الحسنه

امروزه برخی از جوانان علی‌رغم تمایل به تشکیل زندگی مشترک و مصون ماندن از آسیب‌های روحی و روانی، به علت آن که در تأمین برخی از هزینه‌های اولیه با مشکل مواجه هستند، ناخواسته تحت فشار گزینه قرار گرفته و نمی‌توانند زندگی تشکیل دهند. این عدم تأمین هزینه، معضلاتی نیز برای جامعه فراهم می‌سازد. عدم حمایت و دستگیری از این جوانان عملاً موجب می‌گردد زمینه و فضای لازم برای مفساد اجتماعی فراهم گردد و جامعه متحمل هزینه گزافی جهت ایجاد نظم و امنیت اجتماعی گردد. تساهل و تسامح در برخی مقاطع، خسارات جبران‌ناپذیری را بر جامعه تحمیل می‌کند که با کم‌ترین هزینه و حمایت می‌شود از این خسارات جلوگیری کرد.^۳

قرض الحسنه که یکی از سنت‌های خوب و گره‌گشای اسلامی است و در آیات فراوانی از قرآن کریم به آن تشویق و تأکید شده، تأثیر فوق‌العاده‌ای در حل مشکلات اقتصادی جامعه دارد. همان‌طور که خداوند می‌فرماید: «مَنْ ذَا الَّذِي يقرض الله قرضاً حسناً فيضاعفه له اضعافاً کثیراً و الله يقبض و يبسط و اليه ترجعون» «کیست که خدا

^۱ معین، فرهنگ فارسی، ج ۴، ص ۴۴۶۲.

^۲ کاتوزیان، حقوق مدنی خانواده، ج ۱، ص ۱۳۸.

^۳ رجبی، «سن ازدواج»، ص ۱۵۲.

را وام (قرض الحسنه) دهد تا خدا بر او و به چندین برابر بیفزاید و خداست که می گیرد و می دهد و به سوی او همه باز می گردند.^۱

در باب تفسیر این آیه آمده است که: «الرَّسُولُ (صلى الله عليه و آله) - قَضَى اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ أَنَّهُ مَنْ آمَنَ بِهِ هَذَا ... وَ مَنْ أَقْرَضَهُ أَنْمَاهُ ... وَ تَصْدِيقُهَا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ... وَ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ» «پیامبر (صلى الله عليه و آله) خداوند بر خود واجب نموده کسی را که به او ایمان آورد، هدایت کند ... و کسی را که به او قرض دهد، رشد دهد ... و تصدیق این سخن در کتاب خدا است: وَ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ... وَ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ»^۲

اگر این سنت حسنه که امروز در گوشه و کنار جامعه تحت عنوان وام ازدواج وجود دارد گسترش یابد و به این طریق وام های بلند مدت و کوتاه مدت با بهره های کم به جوانان برای ازدواج و تهیه وسایل زندگی داده شود و بهره مندی از تسهیلات بانکی برای جوانان آسان سازی شود، اعطای هر نوع امتیاز ویژه ای که باعث تشویق جوانان به ازدواج گردد و این امر را تسهیل کند، کمک زیادی به ازدواج جوانان خواهد کرد در این صورت آنان تشویق و علاقه مند به امر ازدواج می شوند.^۳

۲-۲- واگذاری مسکن با قیمت ارزان

داشتن مسکن عبارت از جا و محلی است که انسان در آن آرامش می یابد و از عوامل تشویق به زندگی مشترک است. رفع نگرانی ها به خاطر مسکن و تأمین این نیاز اساسی و ضروری زمینه امر ازدواج را آسان تر می سازد. البته نباید چنین تلقی کرد که فقدان مسکن در اول زندگی مان جدی در امر ازدواج می باشد، چرا که زندگانی بزرگان و اطرافیان حکایت از این دارد که کسانی که در ابتدای زندگی از مسکن مستقلی برخوردار بودند، کم بودند و به این شکل نبود که آنان بعد از تأمین مسکن اقدام به تشکیل زندگی نموده باشند، غالب افراد بعد از ازدواج پس از تلاش و زحمت فراوان، صاحب مسکن شده اند. اگر

^۱ بقره، ۲۴۵.

^۲ الطائی، تفسیر اهل بیت (علیهم السلام)، ج ۲، ص ۲۴۸.

^۳ پاشایی، ازدواج آسان و پایدار: موانع و راهکارها، ص ۸۹.

باید توجه داشت که فزونی مهریه از حد عرفی به دشواری ازدواج منجر می شود. مهریه امر با ارزشی است از جانب مردی که زن می خواهد سال ها با او زندگی مشترک داشته باشد. قرآن کریم از مهریه به عنوان هدیه تعبیر می کند. در مجموع می توان گفت مهریه، وسیله ای است که پیوند زن و شوهر را از ابتدای زندگی تقویت کرده و زمینه گسترش روابط عاطفی مثبت را فراهم می کند.^۱

البته مهر و محبت بین زن و مرد، زمینه های اساسی می خواهد و قرار دادن مهریه فقط برای تقویت آن است نه ایجاد آن. به همین جهت، زیاد گرفتن مهریه، موجب محبت نمی شود، چنان که امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «مهریه زیاد دلیل بر شومی و بدیمنی دختر است.»^۲

امام صادق (علیه السلام) در این مورد می فرماید: «أَمَّا شُومُ الْمَرْأَةِ فَكَثْرَةُ مَهْرِهَا وَ عُقُوقُ زَوْجِهَا» «شومی و ناخجستگی زن، زیاد بودن مهریه او و نافرمانی از شوهرش می باشد.»^۳

بعضی از خانواده ها به خیال خودشان برای اینکه پایه های زندگی را برای دخترشان محکم کنند و داماد، هوس نکند دختر را طلاق دهد؛ سعی می کنند تا می توانند مهریه را دست بالا بگیرند. در حالی که ناخواسته با همین عمل خود به نحوی بنیان زندگی فرزندان را متزلزل می کنند؛ زیرا آن امری که سبب استحکام و استقرار کانون خانواده می شود، مهریه سنگین نیست؛ بلکه وجود صفا و محبت و دوستی بین زوجین است. مهریه زیاد در دل مرد ایجاد کینه و دشمنی می کند و همین امر، سبب از بین رفتن محبت و تزلزل زندگی آنان می گردد. بهترین وساطت این است که (انسان) میان دو نفر در امر ازدواج وساطت کند تا سر و سامان بگیرند. از کج فهمی های دیگری که برخی در حق این سنت اسلامی روا می دارند آن است که گاهی مهریه زیاد را برای چشم و هم چشمی و یا اینکه در بین خانواده ما چنین مرسوم است، مطرح می کنند. بدیهی است که این گونه آداب و رسوم نیز برخلاف فلسفه ازدواج است.^۴

^۱ امینی، انتخاب همسر، ص ۲۰۷.

^۲ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۷۸.

^۳ محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۹۱.

^۴ امینی، انتخاب همسر، ص ۲۲۱.

از اثرات سوء دیگر مهریه سنگین این است که مجلس خواستگاری به مجلس چانه زدن برای بالا یا پایین آوردن مهریه، مبدل می شود که این عمل در شأن یک دختر نیست و ارج و ارزش ضایع می شود؛ زیرا در این حالت، با زن به صورت یک کالا برخورد می شود و این درست برخلاف تصور آن خانواده ای است که می پندارد با سنگین گرفتن مهریه، ارزش و اعتبار دخترش را بالا برده و او را در بین دیگران سربلند کرده است. همچنین از اثرات دیگر مهریه آن است که باعث دشمنی و کدورت می شود همانگونه که امام علی (علیه السلام) می فرماید: «لا تغلوا بمهور النساء فتكون عدوا و ه» «مهریه زن ها را سنگین نگیرید که موجب کدورت و دشمنی می گردد.»^۲

باید توجه داشت که وقتی در مورد مهریه که سنتی الهی می باشد، این قدر سفارش به سبکی و آسانی شده است، به طریق اولی باید در سنت های عرفی و اجتماعی خود مانند: برگزاری مجالس یا خرید طلا و البسه سبک گرفته و این امور را دشوار نگیریم تا بتوانیم در رسیدن به هدف ازدواج آسان و گرایش جوان به ازدواج، موفق باشیم.^۳

بنابراین باید گفت با ترویج فرهنگ عمومی آسان سازی در ازدواج، ازدواج باید دقیق و مطمئن هم باشد و به همین دلیل انصاف این است که در تعیین مقدار مهریه، حد اعتدال رعایت شود و این نه موجب کینه و کدورت بین خانواده ها و نه موجب دل سردی جوانان از ازدواج می شود.^۴

خلاصه این که مهریه باید از طرف خانواده ها سنگین گرفته نشود و معتدل باشد؛ چون مهریه معتدل برای دختر و پسر، برای تشکیل زندگی مشترک مناسب و مفید است و همین امر موجب می شود که زن و مرد با دل گرمی بیشتر، مسئولیت های خانوادگی را بر عهده بگیرند.^۵

^۱ شمس الدین، انتخاب همسر و ازدواج، ص ۹۶.

^۲ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۱۱.

^۳ شمس الدین، انتخاب همسر و ازدواج، ص ۹۶.

^۴ کمالی، قرآن و مقام زن، ص ۱۲۴.

^۵ همان، ص ۱۳۲.

نتیجه

موضوع راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی ازدواج از منظر آیات و روایات از جمله موضوعات مهم و مورد بحث در حوزه های دینی و اقتصادی می باشد. ازدواج یک سنت الهی است؛ زیرا خداوند انسان را زوج و دو جنسیتی آفریده است، لذا باید توجه داشت که ازدواج شرایط و ملاک های خاصی دارد که باید طبق آنها انجام گیرد، از جمله اینکه ساده و روان برگزار گردد. در اسلام ازدواج آسان به معنای آن است که پایه و اساس آن بر ساده زیستی و دوری از تجملات و پیروی از سیره ائمه باشد.

در جوامع امروزی به دلیل ازدیاد مشکلات به خصوص مشکلات مالی، بالا رفتن توقعات در تهیه جهیزیه، برگزاری مراسم مجلل، مهریه، نداشتن کار و درآمد ثابت و ... سبب دوری اغلب جوانان از امر ازدواج شده است، لذا ضروری بوده که به این بحث پرداخته شود.

اگر زوج های جوان و خانواده هایشان توقعات خود را کم کنند و در امر ازدواج سختگیری نکنند خیلی از جوانان به راحتی می توانند ازدواج کنند و تشکیل خانواده دهند که این امر موجب افزایش آرامش فردی و اجتماعی و کاهش فساد در جامعه می گردد، لذا با توجه به این امر هدف در این مقاله تبیین راهکارهای عملی اقتصادی آسان سازی ازدواج بوده است.

حاصل آنکه نداشتن کار مناسب و درآمد ثابت، عدم توانایی مالی برای برگزاری مراسم عروسی و تأمین خواسته های طرف مقابل، عدم تمکن مالی برای تأمین جهیزیه و مهریه سنگین از نمونه هایی است که باعث دوری جوانان از ازدواج شده است، لذا اگر زوج های جوان و خانواده هایشان توقعات خود را کم کنند، می توانند با هزینه های خیلی پایینی زودتر و به راحتی تشکیل خانواده دهند، چرا که دوری از تشریفات و بریز و بپاش های اضافی تنها مخصوص زوج های کم بضاعت یا کم درآمد جامعه نیست بلکه این کار ترویج یک نوع سبک زندگی ایرانی اسلامی است که همه خانواده ها را شامل می شود. براین اساس در مقاله حاضر به مهمترین راهکارهای عملی اقتصادی ازدواج آسان همچون سنگین نگرفتن مهریه، کمک و همیاری، ایجاد مراکز خرید جهیزیه و واگذاری مسکن، گسترش فرهنگ وقف در ازدواج و ... پرداخته شد.

منابع و مأخذ

*قرآن

*نهج البلاغه

الف) کتب فارسی

- ۱- امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، تهران: انتشارات بین الملل، چاپ بیستم، ۱۳۹۰ ش.
- ۲- بیجاری، محمد، سخنان چهارده معصوم، تهران: انتشارات فردوسی، چاپ سوم، ۱۳۷۹ ش.
- ۳- پاشایی، محمد، ازدواج آسان و پایدار: موانع و راهکارها، اراک: جهاد دانشگاهی، چاپ اول، ۱۳۹۳ ش.
- ۴- حاج علی اکبری، محمدجواد، مطلع عشق، تهران: انتشارات فرهنگ اسلامی، چاپ سیزدهم، ۱۳۸۷ ش.
- ۵- رشیدی، اسماعیل، توانمندسازی جوانان برای ازدواج مناسب و آسان، تهران: صالحیان، چاپ اول، ۱۳۹۷ ش.
- ۶- شمس الدین، مهدی، جوانه های جوان، قم: انتشارات شفق، چاپ اول، ۱۳۷۶ ش.
- ۷- _____، انتخاب همسر و ازدواج، تهران: شفق، چاپ اول، ۱۳۷۵ ش.
- ۸- عمید، حسن، فرهنگ لغت عمید، چاپ ششم، تهران: دانشگاه امیر کبیر، چاپ سوم، ۱۳۷۵ ش.
- ۹- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی خانواده، جلد ۱، تهران: شرکت انتشار، چاپ سوم، ۱۳۷۱ ش.
- ۱۰- کمالی، علی، قرآن و مقام زن، چاپ اول انتشارات هادی، ۱۳۶۹ ش.
- ۱۱- محمدی، علی، گونه های اقتصاد، تهران: نشر کوثر، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.
- ۱۲- محمدی اشتهااردی، محمد، سیره چهارده معصوم، تهران: انتشارات مطهر، چاپ اول، ۱۳۷۷ ش.
- ۱۳- مظاهری، علی اکبر، جوانان و انتخاب همسر، قم: پارسیان، چاپ سی و چهارم، ۱۳۷۶ ش.
- ۱۴- معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد ۱ و ۴، تهران: امیرکبیر، چاپ پنجم، ۱۳۷۶ ش.

ب) کتب عربی

- ۱۵- الطائی، نجاح، تفسیر اهل بیت (علیهم السلام)، جلد ۲، قم: دارالهدی، چاپ اول، ۱۴۳۹ ق.
- ۱۶- حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، جلد ۱۴ و ۱۵، قم: آل البيت، چاپ سوم، ۱۴۰۹ ق.

۱۷- زبیدی، مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، جلد ۶، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی، چاپ اول، ۱۳۶۹ ش.

۱۸- طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم: شریف الرضی، چاپ دوم، ۱۴۱۲ ق.

۱۹- طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، جلد ۶، تهران: مکتبه الصدوق، چاپ اول، ۱۳۷۶ ش.

۲۰- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، جلد ۱، قم: هجرت، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ق.

۲۱- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، جلد ۱۰۰، بیروت: دار احیاء، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق.

۲۲- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، جلد ۵، قم: دارالحديث، چاپ سوم، ۱۳۸۶ ش.

۲۳- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، جلد ۴، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیست و دوم، ۱۳۵۳ ش.

ج) مقالات

۲۴- درخشان، علی، «موانع و راهکارهای ازدواج»، فصلنامه مطالعات زنان و خانواده، شماره ۶۵، ۱۳۸۹ ش.

۲۵- رجبی، عباس، «سن ازدواج»، فصلنامه علمی وزارت علوم، شماره ۱۱۲، ۱۳۸۶ ش.

۲۶- فانی، علی، «الگو سازی جدید در تشریفات ازدواج»، مجموعه مقالات همایش ازدواج دانشجویی، شماره ۲۲، ۱۳۸۹ ش.

۲۷- عظیم پور مقدم، عظیم، «راهکارهای مقابله با ازدواج سفید از منظر قرآن و روایات»، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۸۴، ۱۳۹۸ ش.

د) سایت

۲۸- Goldonn.ir، راهکار-ازدواج آسان

۲۹- ۱۳۹۸/۱۰/۹، Aroos.com